

DJECA ŽRTVE SEKSUALNOG UZNEMIRAVANJA – PRAVNA ZAŠTITA I PREVENCIJA

*Prof. dr Azra Adžajlić-Dedović²⁵,
redovni profesor Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije
Univerziteta u Sarajevu*

*Prof. dr Vladimir M. Simović²⁶,
tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine i redovni profesor Fakulteta za bezbjednost i zaštitu
Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci,*

Sažetak: Krivično zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini poznaje dva različita pristupa kada je u pitanju krivično gonjenje za djelo seksualnog uznemiravanja. S jedne strane, krivično gonjenje se preduzima po službenoj dužnosti u skladu s odredbama Zakona o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini, dok Krivični zakonik Republike Srpske nalaže da se krivično gonjenje preduzima po prijedlogu oštećenog. Nedostatak ovog rješenja u Republici Srpskoj je što povećava mogućnost da počinitelj utiče na žrtvu kako bi spriječio eventualno podnošenje prijedloga za krivično gonjenje, zbog odnosa podređenosti ili zavisnosti između aktivnog i pasivnog subjekta. Zaštićene grupe, između ostalih, mogu biti djeca ili osobe sa posebnim potrebama koje imaju zakonske zastupnike ovlaštene za podnošenje prijedloga za krivično gonjenje, čime je ova odluka prepuštena ovim zastupnicima koji postaju procjenitelji da li određeno ponašanje predstavlja krivično djelo. Posebno je problematično kada su upravo zakonski zastupnici zaštićenih kategorija ti koji vrše seksualno uznemiravanje djece o kojoj se brinu.

Ključne riječi: djeca, seksualno uznemiravanje, osjetljivi svjedoci, mjere prevencije.

Uvod

Sva ljudska bića jednaka su u pravima prema Deklaraciji o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija. „Diskriminacija“ zasnovana na polu i rodu zabranjena je nizom internacionalnih pravno obavezujućih dokumenata, što znači da je država obavezna da preduzme odgovarajuće i efikasne mjere za prevazilaženje svih oblika nasilja zasnovanog na polu i rodu, bilo da se radi o krivičnom djelu ili prekršaju koji je počinio pojedinac ili država (državne i javne službe i njihovi službenici)^{27,28}.

---

²⁵ aadzajlic@fkn.unsa.ba

²⁶ vlado_s@blic.net

²⁷ Vidjeti Opštu preporuku broj 19 (11. sjednica, 1992.) paragrafi 6, 9 i 24 (a) Komiteta UN za eliminaciju diskriminacije žena.

Adekvatan tretman žrtava rodno zasnovanog i polno zasnovanog nasilja u toku krivičnog postupka može značajno ohrabriti žrtve, kao što ih pogrešan i protivzakonit tretman sa sekundarnom viktimizacijom žrtava učinjenom od službenika vladinih i nevladinih organizacija koji su im dužni pružiti pomoć, podršku i zaštitu - može obeshrabriti i navesti da odustanu od daljeg progona počinilaca zločina i nasilja.

Ustav Svjetske zdravstvene organizacije, kroz holistički pristup definisanju zdravlja, indirektno obuhvata i dostojanstvo radnika. Zdravlje je, naime, duševno, tjelesno i socijalno blagostanje čovjeka. Navedene sastavnice zdravlja neostvarive su u uslovima u kojima bi se povređivalo dostojanstvo osobe (Šokčević, 2016: 2). Učinci povrede dostojanstva na radu i u vezi s radom na zdravlje radnika istraživačima su zanimljiva tema u svim dijelovima svijeta. Prednjači dinamika empirijskih i teorijskih istraživanja koja se provode za potrebe institucija Evropske unije. Nesporna je korist istraživačkih rezultata jer doprinose uočljivosti štetnih posljedica za tjelesne, duševne i socijalne sastavnice zdravlja radnika, odnosno za blagostanje radnika koji su izloženi lošim neželjenim ponašanjima na radu i u vezi s radom (Šokčević, 2016: 7).

Prema Konvenciji o pravima djeteta UN-a, Lanzarot²⁹ i Istanbulskoj konvenciji³⁰ zabranjen svaki oblik seksualnog uznemiravanja i seksualne zloupotrebe djece. Fakultativni protokol uz Konvenciju o prodaji dece, dečijoj prostituciji i pornografiji usvojen je 25. maja 2000. godine. Za razliku od Konvencije o pravima djeteta koja sadrži katalog prava djeteta i garantuje zaštitu djece od svih oblika nasilja, fakultativni Protokol uz Konvenciju je specifičan s obzirom na to da se njegove odredbe odnose isključivo na ekonomsko nasilje nad djecom u smislu njihovog eksploatisanja - kroz prodaju, prostituciju i pornografiju (Huseinspahić; 2009: 229). Prema Lanzarote konvenciji, pod seksualnim zlostavljanjem djece podrazumijeva se namjerno upuštanje u seksualne radnje s djetetom koje prema mjerodavnim odredbama nacionalnog zakonodavstva nije postiglo zakonsku dob za seksualne odnose³¹, kao i upuštanje u seksualne radnje s djetetom: upotrebom prinude, sile ili prijetnje; zloupotrebom položaja, povjerenja, autoriteta ili uticajem na dijete, uključujući i položaj unutar porodice; zloupotrebom situacije u kojoj je dijete posebno ranjivo, naročito zbog mentalne ili tjelesne smetnje u razvoju ili stanja zavisnosti.

Bosna i Hercegovina je u novembru 2013. godine ratifikovala Istanbulsku konvenciju, kao šesta država članica Vijeća Evrope, čime je preuzela obavezu da u svoje zakonodavstvo ugradi veliki broj instrumenata predviđenih ovom konvencijom, koji za cilj imaju uspostavu što efikasnijeg sistema prevencije i borbe protiv nasilja nad ženama i porodičog nasilja (Čengić *et al.*, 2017: 16). S tim u vezi, svaka država ugovornica obavezna je u okviru svoje jurisdikcije i u saradnji sa drugim državama preduzeti pravne i druge mjere u cilju njihove provedbe, posebno u onom djelu koji reguliše problem nasilja nad djecom. U tom smislu, osim harmonizacije i implementacije zakona koji regulišu zaštitu

---

²⁸ Vidjeti član 5 Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, zatim Rezoluciju Generalne skupštine UN „Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama“, A/RES/48/104, 20. decembar 1993. godine i Rezoluciju Generalne skupštine UN „Intenziviranje napora za eliminaciju svih oblika nasilja nad ženama“, A/RES/61/143, 19. decembar 2006. godine.

²⁹ Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (*the Council of Europe Convention on Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse*)., Sačinjena 25. oktobra 2007. godine na Lanzarotu. Lanzarote konvencija od država zahtijeva holistički odgovor na seksualno nasilje nad djecom, tzv. „pristup četiri P-a“: prevencija, protekcija (zaštita), procesuiranje i promocija nacionalne i međunarodne saradnje.

³⁰ **Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici međunarodni je ugovor sastavljen pod okriljem Vijeća Evrope koji je potpisan 11. maja 2011. godine u Istanbulu, zbog čega je poznat još i kao Istanbulska konvencija.**

³¹ Zakonska dob za stupanje u seksualne odnose, prema zakonskoj regulativi u Bosni i Hercegovini (u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine), bitno se razlikuje, kao i krivična djela u vezi sa seksualnim nasiljem nad djecom.

djece od nasilja, države su obavezne izraditi i omogućiti primjenu nacionalne strategije za borbu protiv nasilja nad djecom (Huseinspahić, 2009: 230).

Analiza zakonskog okvira donosi veoma konkretne zaključke u pogledu potrebnih usklađivanja važećih krivičnih zakona sa Istanbulskom konvencijom, sa svrhom uspostave efikasnijeg sistema prevencije i borbe protiv seksualnog nasilja. Najprije, nužno bi bilo potpuno uskladiti regulaciju krivičnog djela silovanja sa članom 36 Konvencije, te što preciznije definisati svaki drugi polni odnos ili s njim izjednačenu radnju, koja podrazumijeva odsustvo pristanka druge osobe (Čengić *et al.*, 2017: 92).

Zakonska granica od 14 godina za stupanje u seksualne odnose postavljena je isto u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore, Mađarske, Bugarske i Italije. Za razliku od njih u Sloveniji je ova granica podignuta na 15, Makedoniji na 16, a u Španiji smanjena samo na 13 godina. Ako uvažavamo rezultate naučnih studija u SAD koji pokazuju da je između 38 i 45 odsto populacije do svoje 18. godine doživjelo seksualno zlostavljanje, od čega je nekontaktno zlostavljanje djece zastupljeno u postotku od 54 do 62 odsto (Briere, 1996), očigledno je da je većina seksualnog zlostavljanja mladih smještena u sferi modernih tehnologija i komunikacija ili je riječ o dječijoj pornografiji i seksualnom uznemiravanju putem Interneta i teleoperatera. Pri tome, u pristupu žrtvi pedofili se dijele na one koji prave psihološki pritisak na dijete i one koji koriste fizičku silu da bi djecu primorali na seksualni odnos, što potvrđuje i Mayer (1985.) kada zaključuje da je dinamika moći najvažnija u psihologiji pedofila. Finkelhor, Hotaling, Lewis & Smith (1990.) tvrde da su u 90 odsto slučajeva seksualnog zlostavljanja počinioci muškarci koje su djeca poznavala.

Na nivou Evropske unije govor mržnje je definisan Okvirnom odlukom Vijeća Evrope 2008/913/JHA o suzbijanju određenih oblika rasizma i ksenofobije krivičnopravnim sredstvima. Postoje i druge definicije, ali sve sadrže i ističu dva bitna elementa koja moraju biti kumulativno ispunjena: a) izražavanje određenih mrzilačkih i uvredljivih sadržaja - poruka (tj. sadržaja kojima se izražava, zagovara ili podstiče mržnja, diskriminacija ili nasilje ili koji izruguju, omalovažavaju, ponižavaju, dehumaniziraju ili obezvrjeđuju); b) usmjerenje mrzilačkog govora protiv određenih skupina i njihovih pripadnika koji se mogu identifikovati po određenim zajedničkim objektivnim značajkama kao što su rasa, boja kože, nacionalno ili etničko porijeklo, vjera, pol, seksualna orijentacija i slično³² (Alaburić, 2003).

Govor mržnje podrazumijeva pogrdne i ružne riječi, izraze, imena i nazive utemeljene na određenim osobinama pojedinih ljudi, skupina ili populacije koje oni samostalno ne mogu izabrati, a izražene u svrhu da se određena osoba, skupina ili populacija ismijava, etiketira ili kleveće (Matić, Mršević, 2007). Bitno je istaći da govor mržnje, pored riječi i rečenica koje pozivaju na mržnju i nasilje, predstavlja čitav jedan sistem vrijednosti koje pojedinac ili grupa imaju prema drugom pojedincu ili grupi, a zasnovani su na predrasudama i stereotipima.

Pravo na prevenciju i zaštitu od svih oblika nasilja predstavlja osnovno pravo svakog djeteta koje je utvrđeno u Konvenciji o pravima djeteta (1989.) i drugim dokumentima Ujedinjenih nacija, Savjeta Evrope i ostalih međunarodnih organizacija. Međutim, odnos djeteta prema seksualnom nasilju zavisao je od reakcije roditelja, ali i od uzrasta djeteta, jer će posljedice toga biti više izražene i teže u pubertetu ili ako je žrtva sa počiniocem bila bliža, ali i ako je zlostavljanje duže trajalo. Seksualna iskustva uvijek kod djece izazivaju štetne posljedice za njihov razvoj, bez obzira na to u kakvom se psihofizičkom stanju dijete nalazi i da li ima podršku od bližeg i šireg društvenog okruženja. Upravo zbog toga, posebnu pažnju treba usmjeriti na obrazovanje djece o rizicima seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja, što je uređeno u Bosni i Hercegovini Protokolom o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja djece u Republici Srpskoj, koji je potpisan 20. novembra 2012. godine, a prema kojem su škole dužne da preduzmu određene mjere zaštite i uspostavljaju saradnju sa relevantnim institucijama na način da moraju da primjenjuju Protokol i uspostave multidisciplinarni operativni tim pri centrima za socijalni rad. Nažalost, to nije uređeno i u Federaciji Bosne i Hercegovine, ali i ovaj protokol u Republici Srpskoj nije usklađen sa Istanbulskom konvencijom jer se žrtve nasilja u porodici i vršnjačkog nasilja jednako tretiraju kao i žrtve seksualnog nasilja, što je sekundarna viktimizacija žrtava seksualnog uznemiravanja i nasilja i suprotno

---

³² Preporuka Vijeća Evrope broj R (97)20, dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dhlgbt_docs/CM_Rec%2897%2920_en.pdf, 15.4.2022.

odredbama Istanbulske konvencije koja nalaže usvajanje posebnih protokola i formiranje posebnih centara za tretman žrtava seksualnog uznemiravanja i nasilja.

Najčešći oblik sekundarne viktimizacije žrtava događa se kroz „okrivljivanje žrtve“ (*victim blaming*³³), ali i kroz trivijaliziranje rodno uslovljenog uličnog uznemiravanja, te ostalih oblika rodno uslovljenog nasilja (Janoffbulman, 1985:161–177). Materijalna i nematerijalna (moralna) šteta koju žrtva trpi, najčešće zbog neadekvatne reakcije socijalne sredine (porodice, policije, pravosudnih tijela i organa, na radnom mjestu, u sredstvima javnog informisanja) - posljedice su sekundarne viktimizacije (McCaul et al.,1990: 1–26). Do sekundarne viktimizacije žrtava dolazi usljed višestrukog ponavljanja ili opisivanja zločina zbog: neprofesionalnog postupanja prilikom uzimanja izjave od žrtve-svjedoka u toku policijske obrade, pogrešnog tretmana žrtava od strane tužilaštava i suda, pregleda žrtve u zdravstvenim ustanovama, boravka u sigurnim kućama i sl. Međutim, najteži oblici sekundarne viktimizacije žrtava seksualnog uznemiravanja svakako je „odavanje identiteta“ ili „fotografiranje bez zaštite“ djece sa poteškoćama kao žrtava seksualnog uznemiravanja, te okrivljivanje žrtava kroz izvještavanje o postupanju pravosuđa u slučajevima seksualnog uznemiravanja. Oni predstavljaju mačizam³⁴ i seksizam³⁵ u namjeri da se opravda počinilac seksualnog uznemiravanja, jer su oni ponovno seksualno uznemiravanje žrtava ili višestruka viktimizacija.

Dokazivanje odgovornosti za izvršeno seksualno uznemiravanje

Prema članu 5 Zakona o ravnopravnosti polova BiH, uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu pola kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje ili kojim se postiže takav učinak. Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja polne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Podsticanje na diskriminaciju zasnovano na polu, ako je počinjeno sa namjerom, izjednačava se sa diskriminacijom u smislu člana 3 ovog zakona.

U članu 7 Zakona o ravnopravnosti polova BiH viktimizacija je definisana kao oblik diskriminacije koji postoji kada se osoba ili grupa osoba dovede u nepovoljniji položaj zbog odbijanja naloga za diskriminatornim postupanjem, prijave diskriminacije, svjedočenja u postupku zaštite od diskriminacije na osnovu pola ili ako je na bilo koji drugi način sudjelovao u postupku vođenom povodom diskriminacije na osnovu pola, što je djelimična definicija sekundarne viktimizacije žrtava seksualnog uznemiravanja. Viktimizacija je proces nastajanja ili postanka žrtvom ili proces stradanja.

Viktimizacija može biti primarna i sekundarna, a definisana u članu 7 Zakona o ravnopravnosti polova BiH je sekundarna koja je kažnjiva i posebnim odredbama Zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine i Zakona o zabrani diskriminacije kao: a) nepreduzimanje odgovarajućih mjera i efikasnih mehanizama zaštite protiv diskriminacije po osnovu pola, uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja; b) nepreduzimanje odgovarajućih mjera radi eliminacije i sprječavanja zabranjene diskriminacije po osnovu pola u radu i radnim odnosima (kako je definisano čl. 12 i 13 Zakona o zabrani diskriminacije).

Da bi se utvrdilo da određeno ponašanje predstavlja seksualno uznemiravanje, neophodno je utvrditi tri odlučne činjenice, a to su: (1) neželjenost – na osnovu dostupnih činjenica i dokaza iz kojih se može izvesti zaključak o neželjenosti ponašanja; (2) da svoj stav ispolje u vanjskom svijetu (verbalno i neverbalno pokazati da je takvo ponašanje neželjeno - poželjno je to snimiti ili fotografisati ili dokazati putem drugih svjedoka); (3) da se fizički suprostave na fizičko ponašanje seksualne prirode.

---

³³ Okrivljivanje žrtava se događa kada osoba postavi pitanje šta je žrtva u nasilnom scenariju mogla učiniti da izbjegne zločin, umjesto da se preispituje zašto je počinilac počinio zločin. Sudjelovanjem u okrivljavanju žrtava, ova osoba prebacuje krivicu za napad sa osobe koja je počinila djelo na preživjelog.

³⁴ Kulturna konstrukcija u kojoj je naglašena muškost ključna u muškoj rodnoj ulozi.

³⁵ **Seksizam** je naziv za ideologiju koja polazi od postavke da se fizičke i mentalne razlike među polovima moraju reflektovati na različiti položaj rodova u društvu.

Potrebno je utvrditi da li je osoba koja tvrdi da je uznemiravana takvim ponašanjem -jasno stavila do znanja svojom vanjskom reakcijom da je takvo ponašanje neprihvatljivo. Međutim, izostanak vanjske reakcije osobe koja trpi neželjeno ponašanje - ne znači da posljedica ne postoji, posebno ako je riječ o djeci sa poteškoćama u razvoju koja ne mogu razumjeti ili su pogrešno razumjela. Posljedice seksualnog uznemiravanja mogu biti različite, ali je za dokazivanje odgovornosti seksualnog nasilnika na radnom mjestu neophodno dokazati da je takvim ponašanjem stvorio zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje za žrtve seksualnog uznemiravanja.

U stavu (2) člana 170 Krivičnog zakonika Republike Srpske krivično djelo polnog uznemiravanja je definisano sa elementima koje je definisao i Zakon o ravnopravnosti polova u BiH. Međutim, u stavu (1) utvrđeni su i dodatni elementi, i to odnos „podređenosti ili zavisnosti“ ili „posebne ranjivosti“. Stoga podređenost, zavisnost ili posebna ranjivost predstavljaju dodatni element koji je sud dužan da ispita. U ovom stavu su taksativno navedeni oblici podređenosti, zavisnosti ili posebne ranjivosti, i to: a) uzrast, b) bolest, c) invaliditet, d) zavisnost, e) trudnoća i f) teške tjelesne ili duševne smetnje.

Osim Zakonom o ravnopravnosti polova, seksualno uznemiravanje je definisano kao poseban oblik diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije, kao i zakonima koji uređuju radne odnose. Ovim propisima je uređena zaštita od diskriminacije u okviru parničnog postupka, te će se u ovom dijelu dati osnovna obilježja i specifičnosti razmatranja ovih predmeta u parničnom postupku.

Međunarodna organizacija rada (*International Labour Organization - ILO*) je specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija koja se i bavi seksualnim uznemiravanjem, kao zabranjenim oblikom polne diskriminacije prema Konvenciji o diskriminaciji (zapošljavanje i zanimanje) (broj C 111). ILO je jasno stavio do znanja da je seksualno uznemiravanje više od problema sigurnosti i zdravlja i neprihvatljivih uslova rada, to je i oblik nasilja (prvenstveno nad ženama). Seksualno uznemiravanje je neraskidivo povezano sa moći i dešava se u društvima koja žene često tretiraju kao seksualne objekte i građane drugog reda.

Posljedica ovih krivičnih djela se ogleda u povredi zaštićenog dobra koje je označeno kao dostojanstvo osobe ili grupe osoba koja trpi seksualno uznemiravanje, odnosno u stvaranju zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja. Posljedica je objektivni element uznemiravanja, te je stoga neophodno izvesti dokaze iz kojih se može izvesti zaključak o posljedici. Nastupanje zabranjene posljedice može se utvrditi višestrukim dokaznim sredstvima. Uz iskaz oštećene kao svjedoka i druge uvjerljive posredne dokaze (objektivne i subjektivne), može se utvrditi nastupanje posljedice u ovim predmetima.

Sudovi su do sada posljedice, kao jedan od elemenata uznemiravanja, u pravilu utvrđivali vještačenjem oštećenih od strane stalnih sudskih vještaka medicinske struke. Bitno je naglasiti da vještačenje ne predstavlja neophodno dokazno sredstvo za utvrđivanje posljedice u predmetima seksualnog uznemiravanja. S druge strane, vještačenje je korisno primijeniti kako bi se adekvatno ocijenila težina posljedice, te da bi se moglo odlučiti i o imovinskopravnom zahtjevu. Prema postojećim praksama, tužioc rijetko utvrđuju činjenice potrebne za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu u sklopu krivičnog postupka.

Posljedica radnje se ogleda u povredi dostojanstva osobe ili grupe osoba koja trpi seksualno uznemiravanje, odnosno u stvaranju zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja. Zatrovana okolina može biti zasnovana na prirodni komentara ili ponašanja i njihovom uticaju na pojedinca, a ne na tome koliko se puta takvo ponašanje dešava. U nekim slučajevima, samo jedna izjava, ako je dovoljno loša, može imati uticaj na osobu stvaranjem zatrovanog okruženja.

Zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko distikta procedura ispitivanja u toku istrage i krivičnog postupka prilagođena je uzrastu djeteta i njegovom psihofizičkom razvoju. U krivičnim predmetima u kojima se kao oštećeni pojavljuje dijete ili maloljetno lice, sude sudije za maloljetnike ili vijeće za maloljetnike koji moraju posebno obazrivo postupati prema djeci koja su oštećena predmetnim krivičnim djelom, vodeći računa o njihovom uzrastu, obrazovanju, posebnostima, uslovima u kojima žive i sl., kako bi se izbjegla njihova sekundarna viktimizacija. Tako, dijete može biti saslušano najviše dva puta, uz obaveznu upotrebu audio i video tehnike. Zabranjeno je suočavanja djeteta sa osumnjičenim, odnosno optuženim, a predviđene su i određene mjere zaštite ličnih podataka

za djecu svjedoke/žrtve, kao i obavezno prisustvo dječijeg psihologa i roditelja ili osobe od povjerenja u toku saslušanja djeteta.

Obaveza dostavljanja obavijesti o povredi prava djeteta službi ili centru za socijalni rad odnosi se na Tužilaštvo BiH, tužilaštva entiteta i Brčko distrikta, policijske službe u Bosni i Hercegovini i stručne radnike u obrazovno-vaspitnim ustanovama, zdravstvenim ustanovama, inspekcijским i sanitarnim službama, zavodima za zapošljavanje, matičnim uredima, savjetovalištim, zavodima za zaštitu djece i omladine, domovima za nezbrinutu djecu i omladinu, kao i djecu bez roditeljskog staranja. Žrtve nasilja se za medicinsku pomoć obraćaju nadležnim ustanovama primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite, u skladu sa zakonskim okvirom pružanja zdravstvene zaštite koji je regulisan na nivou entiteta, dok se medicinske usluge pružaju na opštinskim/gradskim nivoima vlasti. Raznovrsne medicinske usluge nisu uvijek besplatne. Tako, žrtva nasilja u porodici je u obavezi plaćati određene usluge i pored zdravstvenog osiguranja koje uživa, kao npr. izdavanje ozljednog lista.

Kada je u pitanju prikupljanje forenzičkih medicinskih dokaza u slučajevima silovanja i seksualnog napada/zlostavljanja, zakonski okvir ne izdvaja ova krivična djela po pitanju procedura prikupljanja dokaznog materijala, već u okviru policijskih službi djeluju odjeljenja koja se bave prikupljanjem forenzičkog dokaznog materijala (Federalne uprave policije - "Centar za forenzičku i informatičku podršku") ili forenzičkim ispitivanjima i forenzičkom podrškom. Pregled žrtava seksualnog nasilja pokazuje da se to najčešće se događa u ustanovama primarne zaštite zbog čega je kroz posebne protokole o postupanju sa žrtvama seksualnog nasilja potrebno osigurati zaštitu od sekundarne viktimizacije žrtava seksualnog nasilja koja može biti izvršena iznošenjem ličnih podataka i povredom privatnosti žrtve.

Strankama koje zbog fizičkog nedostatka (gluvonjemi i sl.) nisu u mogućnosti da na uobičajan način pred sudom raspravljaju, a potpuno su poslovno sposobne, sud je dužan omogućiti preduzimanje parničnih radnji preko tumača, koga te stranke angažuju, tj. lica u koje imaju povjerenje, koja ih razumiju i mogu da saopšte njihovu volju. Osobe s invalidnošću često su uznemiravane na ulici zbog svog stanja. Gardner (Kearl, 2010: 60, prema Gardner, 1995.) je intervjuirala žene s invalidnošću kojima je na javnim mjestima bilo rečeno da ih treba zatvoriti, te neka idu kući. Takve žene muškarci okrivljuju za njihovo stanje ili izgled. Kao što se neke žene ne uklapaju u „ideal“ ljepote, pa se uznemiravaju, isto je sa ženama s invalidnošću (Virag, 2014: 13-14). Pored uličnog i seksualnog uznemiravanja, žene i djevojke sa invaliditetom potencijalne su žrtve obljube ili polnog odnosa sa nemoćnom osobom.

Žene i djevojke sa invaliditetom kod prinudnog polnog odnosa nisu sposobne za otpor, tako da za izvršenje ovog djela (ostvarenje bića djela) nije potrebna upotreba prijetnje ili sile kao kod silovanja, već se prema zakonskoj definiciji to ostvaruje kroz polni odnos ili sa njim izjednačenim radnjama sa nemoćnom osobom koja je nesposobna da pruži otpor. To znači da se stanje nemoćnosti (bespomoćnosti) žrtve polnog odnosa ili obljube sa nemoćnom osobom da pruži otpor seksualnom nasilniku - mora prosuđivati *inter legem* ili po tome da li je u momentu izvršenja krivičnog djela žrtva bila u mogućnosti da shvati značenje svojih postupaka i da li je njima mogla vladati. Takođe je potrebno dokazati da nemoćna osoba vlastitom snagom ili dozivanjem upomoć trećih osoba nije mogla otkloniti neželjene posljedice (zbog nesposobnosti), što znači da se stanje nemoćne osobe iz ovog krivičnog djela trebalo prosuđivati *tempore criminis*. Uračunljivost (*mental capacity, responsibility*) ili mogućnost shvatanja značenja svog djela ili vladanja svojim postupcima utvrđuje se stručnim vještačenjem vještaka medicinske struke koji će kroz nalaz i mišljenje (u pisanoj formi i usmeno na sudu) potvrditi neuračunljivost žrtve u momentu izvršenja krivičnog djela.

Osjetljivi svjedoci

Osobe sa posebnim potrebama pripadaju kategoriji „osjetljivih“ svjedoka, jer imaju takvo oštećenje ili poremećaj koji može značajno uticati na kvalitet njihovog iskaza. Ukoliko postoji sumnja da je svjedok osoba sa posebnim potrebama i posebno invalidna osoba, neophodno je tražiti posebnog stručnjaka koji će procijeniti sposobnosti i ograničenja (klinički psiholog, defektolog, psihijatar) svjedočenja. Ova procjena stručnog lica o sposobnostima koje ovaj svjedok ima - odrediće i pomoć u komunikaciji sa ovom osobom (tumač ili stručni saradnik), ali i primjenu mjera podrške (policija, tužilaštvo). Pri tome, treba imati na umu da postojanje nekog tjelesnog oštećenja ne podrazumijeva status „osjetljivog svjedoka“, već njegov status određuje obim ili način na koji njegovo oštećenje utiče

na sposobnost svjedočenja (davanja iskaza). U skladu sa ovom stručnom procjenom, sve intervjue i ispitivanja treba prilagoditi intelektualnim poteškoćama ili poteškoćama u socijalnom funkcionisanju ovih lica.

Jedna od najčešćih predrasuda sa kojim se susreću policijski i pravosudni službenici odnosi se na osobe sa mentalnom retardacijom - kao svjedoke koji su nesposobni za svjedočenje. Osobe sa mentalnom retardacijom bitno se razlikuju s obzirom na sposobnost pamćenja i komunikacije i neke od njih mogu biti pouzdani svjedoci, ali je potrebno njihovu sposobnost svjedočenja prethodno procijeniti od strane stručnog lica. Uz to, i postojanje duševnog poremećaja ne isključuje, samo po sebi, sposobnost osobe za davanje pouzdanih podataka i iskaza, s tim da se šizofreničari ne mogu smatrati pouzdanim svjedocima jer mogu dati netačne podatke zbog svojih „obmana čula“.

Prikupljanje obavještenja (saslušanje) od osjetljivih svjedoka podrazumijeva: 1) prilagođavanje načina komunikacije osobi s tjelesnim poteškoćama, 2) prilagođavanje načina komunikacije s obzirom na intelektualno oštećenje osobe, 3) procjenu kompetentnosti treba da kod osjetljivih svjedoka vrši osoba istog pola i 4) ocjenu kompetentnosti osobe koja svjedoči (stručna procjena). Procjena sposobnosti svjedočenja treba da se temelji na ocjeni u kojoj mjeri određeni poremećaj ili stanje utiče na sposobnost nekog da bude svjedok. Pri tome, u svakom pojedinačnom slučaju treba procijeniti da li da se uzme potpisana izjava svjedoka ili da se intervju snima videokamerom, zavisno od želje svjedoka, a poželjno je u svakom ovom slučaju napraviti audio i video zapis.

Osjetljivi svjedok može biti i „zastrašen svjedok“, čemu treba posvetiti posebnu pažnju u toku intervjua. Zbog toga, procjenu zastrašenosti svjedoka treba uraditi kroz izradu viktimološkog plana bezbjednosti i zaštite žrtava ili plana bezbjednosti i zaštite svjedoka. Pored toga, prijetnja predstavlja osnov za zaštitu ovih svjedoka u skladu sa zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka i s tim u vezi predviđenim pravilima i procedurama za odobrenje posebnih mjera zaštite ovim svjedocima. Zaštitu treba obezbijediti za ove svjedoke u toku cijelog krivičnog postupka, ali ako je potrebno i nakon izricanja presude.

Zastrašeni svjedoci mogu se podijeliti na nekoliko kategorija, i to: 1) svjedoci kojim se direktno prijeti, 2) svjedoci zastrašeni zbog specifičnih okolnosti (suživot s počiniocem i sl.) i 3) svjedoci koji su u podređenom odnosu sa počiniocem.

Opšte procesne mjere zaštite ovih svjedoka, prema zakonima o krivičnom postupku koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, su: 1) mjere vezane za pozivanje, prihvatanje i smještaj svjedoka, 2) mjere za održavanje reda i mira tokom glavnog pretresa, 3) isključenje javnosti s glavnog pretresa, 4) zabrana snimanja glavnog pretresa, 5) udaljenje optuženog iz sudnice, 6) mjere vezane za način saslušanja svjedoka, 7) saslušanje svjedoka putem video-linka i 8) postupak prema svjedoku nakon saslušanja.

Organ starateljstva dužan je po službenoj dužnosti preduzimati potrebne mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta koje je žrtva rodno zasnovanog i seksualnog nasilja, a posebno ako je riječ o zlostavljanju, polnim zloupotrebama i zanemarivanju djeteta. Centri za socijalni rad, prema pozitivnim propisima, dužni su da pružaju socijalnu i psihološku podršku žrtvama - svjedocima u krivičnim predmetima tokom cijelog postupka, uključujući i vrijeme nakon okončanja postupka. Osobama koje su posebno ranjive, poput osoba koje podliježu ponovljenom nasilju u bliskim odnosima, žrtavama rodno uslovljenog nasilja ili osobama koje su žrtve seksualnog zlostavljanja i nasilja, trebalo bi pružiti specijalističku podršku i pravnu zaštitu. To znači da u ovim centrima treba povremeno ili za stalno angažovati stručna lica (psiholozi, seksolozi, pravnici, psihijatri i drugi), kao i da je za ove centre potrebni obezbijediti veću finansijsku podršku za žrtve, koju je moguće ostvariti formiranjem fonda za naknadu štete žrtvama krivičnih djela (posebno važno za žrtve trgovine ljudima, jer je to međunarodna obaveza) ili formirati posebne centre (servise) za žrtve seksualnog nasilja.

Kada stručni radnik centra za socijalni rad u svom radu (pisanim putem, telefonom, usmenom dojavom ili slično) dobije informaciju o seksualnom nasilju, dužan je dojavu hitno i bez odlaganja prijaviti policiji bez obzira na to je li to već učinilo drugo tijelo, ali i dostaviti sve primljene obavijesti o slučaju. Osim toga, zaposleni u centru za socijalni rad o ovoj prijavi i saznanju treba da sačini službenu zabilješku u koju će se unijeti podaci o žrtvi, osobi koja je počinila nasilje, počinjenom nasilju i njegovim posljedicama, ali i sva ta saznanja treba arhivirati u posebnom spisu radi svjedočenja ili nadzora nad postupanjem centra za socijalni rad u ovakvim slučajevima. U izuzetnim slučajevima, radi zaštite sigurnosti žrtve (seksualno nasilje kao sastavni dio nasilja u porodici), centar

za socijalni rad donijeće usmeno rješenje o brizi van vlastite porodice (usluga smještaja ili privremenog smještaja) i narediti izvršenje rješenja bez odlaganja. Na traženje žrtve, tužioca ili policije centar za socijalni rad dužan je odmah dostaviti svu dokumentaciju koja je značajna za odlučivanje o pokretanju krivičnog procesa (koja uključuje i izvještaje - službene zabilješke socijalnog radnika, nalaz i mišljenje psihologa i drugu dokumentaciju o preduzetnim mjerama).

Usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu (siromašni i invalidne osobe) i porodici (disfunkcionalne porodice) obaveza su socijalnih radnika. Ovi radnici trebaju znati da im je dužnost sa svakom žrtvom postupati s posebnim senzibilitetom na način da u toku cijelog postupka moraju osigurati tajnost i zaštitu ličnih podataka žrtve. Centri za socijalni rad su obavezni obezbijediti maloljetnim žrtvama posebnu zaštitu (psihološka podrška, briga, zaštita van vlastite porodice, materijalna pomoć ili pravno savjetovanje, ostvarivanje prava iz socijalne zaštite). Nakon toga, centar za socijalnu rad je dužan, bez odlaganja, predložiti sudu donošenje mjere kojom se rješava status i provode mjere zaštite žrtve seksualnog nasilja, a oni imaju i posebne štićenike.

Viktimološki plan, kao i plan bezbjednosti i zaštite svjedoka, treba da sadrže: 1) procjenu u vezi sa osiguranjem hitne zdravstvene usluge, 2) psihološku procjenu stanja žrtve, 3) procjenu rizika vezanih za sigurnost, 4) utvrđivanje dobi žrtve, 5) utvrđivanje potrebe za smještajem, 6) obezbjeđivanje pravne i druge pomoći, 7) procjenu da li će žrtva saradivati s nadležnim institucijama i organizacijama uključenim u direktnu asistenciju žrtvi ili da li želi biti smještena u sigurnu kuću ili servis za žrtve.

Centar za socijalni rad obrazuje stručni tim od predstavnika te ustanove, organa i službi lokalne uprave, policije, nevladinih organizacija i stručnjaka koji se bave pitanjima porodice, radi utvrđivanja plana pomoći maloljetnih žrtava i koordinacije aktivnosti u procesu pomoći žrtvi, u skladu s njenim potrebama i izborom. Odrasle osobe same biraju najbolje načine zaštite, nakon što im bude pružena neophodna pravna pomoć i pouka o pravima, dok državne institucije treba da isprate njihove potrebe i osiguraju njihovu zaštitu od momenta prijave krivičnog djela do okončanja krivičnog postupka (i nakon izricanja presude). Nosilac roditeljske zaštite ili drugi zakonski zastupnik djeteta, ako ga dijete ima, moraju biti obaviješteni o svim mjerama ili pravima koji su posebno usmjereni na dijete.

U krivičnom postupku svi razgovori s djetetom kao žrtvom mogu se audiovizualno snimati i takvi snimljeni razgovori upotrijebiti kao dokaz u krivičnom postupku. Nadležna tijela imenuju posebnog zastupnika za djecu kao žrtvu (organ starateljstva). Pored toga, dijete kao žrtva ima pravo na advokata, pravo na pravni savjet i zastupanje u svoje ime u krivičnom postupku u kojem postoji ili bi mogao postojati sukob interesa između djeteta kao žrtve i nosioca roditeljske zaštite. Posebnim pravilnikom neophodno je u Bosni i Hercegovini utvrditi postupanje sa žrtvama seksualnog uznemiravanja i s tim u vezi utvrditi pravila za audiovizualna snimanja razgovora sa djecom žrtvama rodno zasnovanog i seksualnog nasilja, kao i posebne pravilnike o postupanju državnih službi sa žrtvama druge postupke protiv svih onih koji vrše sekundarnu viktimizaciju žrtava seksualnog uznemiravanja i posebno djece žrtava seksualnog uznemiravanja i nasilja.

Zaključno razmatranje

Seksualni delikti su krivična djela uperena protiv morala i dostojanstva ličnosti, ali i slobode izbora u sferi polnosti i uvijek predstavljaju višestruku viktimizaciju (ili štete) za žrtvu. Seksualni delikti izvršeni nad djecom i mladima karakteristični su po težini i dugotrajnosti posljedice nasilja koje žrtva trpi, a mogu značajno da poremete dalji normalni psihofzički razvoj djeteta žrtve seksualnog nasilja. Međutim, djeca u malom broju slučajeva prijavljuju seksualno uznemiravanje, jer ga ne prepoznaju ili ne smatraju opasnim i štetnim, ali i zbog predrasuda i tabua o seksu unutar porodice kao „zabranjenoj ili nedopuštenoj“ temi za razgovor između roditelja i djece. Patrijarhalno i vjersko vaspitanje roditelja ne dopušta obrazovanje kao mjeru prevencije seksualnog uznemiravanja i nasilja iako za to ne postoji utemeljenje u patrijarhatu i religiji. Isto je i u obrazovnom sistemu u Bosni i Hercegovini u kojem ne postoje edukacije djece o viktimogenim rizicima kod seksualne eksploatacije, ali i o drugim oblicima seksualnog nasilja usmjernog prema djeci.

Iako su prema Istanbulskoj konvenciji države potpisnice dužne preduzeti neophodne mjere za promovisanje promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca kako bi se

iskorijenile predrasude, običaji, tradicije i druge prakse koje se zasnivaju na ideji inferiornosti žena, odnosno na stereotipnim ulogama žena i muškaraca - u praksi je do sada provedeno samo nekoliko edukacija od strane nevladinih organizacija, dok su djeca i građani ostali uskraćeni za masovnu edukaciju kao mjeru prevencije seksualnog nasilja. Pored toga, članom 12 stav 2 ove konvencije države potpisnice su se obavezale da će preduzeti neophodne zakonodavne i sve druge mjere za prevenciju svih oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom, ali i to nije dosljedno implementirano i na isti način na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Pri tome, posebno su se članom 14 ove konvencije države potpisnice ove konvencije obavezale da preduzmu, prema potrebi, neophodne korake za uvođenje nastavnog materijala o pitanjima poput jednakosti žena i muškaraca, nestereotipnim rodnim ulogama, uzajamnom poštovanju, nenasilnom rješavanju sukoba u međuljudskim odnosima, rodno zasnovanom nasilju nad ženama i pravima na lični integritet prilagođenom sposobnostima učenika - u zvanične nastavne planove na svim nivoima obrazovanja, ali i u neformalnim obrazovnim ustanovama, kao i u sportu, kulturnim i rekreativnim ustanovama i u sredstvima javnog informiranja.

Na kraju, treba podsjetiti sve koji su učestvovali u izradi akcionih planova za implementaciju ove konvencije, da su se članom 15 Istanbulske konvencije države obavezale da će osigurati odgovarajuće obuke koje će izvoditi naučni i stručni eksperti koji imaju najveće znanje o žrtvama ili znanja iz viktimologije, te da će u skladu sa članom 16 sve države izraditi posebne programe preventivne intervencije i programe za rad s učiniocima nasilja ili znanja kriminologije, što u BiH nije urađeno i treba biti obuhvaćeno sljedećom strategijom.

Seksualno vaspitanje djece mora biti oplemenjeno etičkim, psihološkim i društvenim aspektima odnosa među polovima. Nažalost, roditelji i vaspitači ne raspolažu dovoljnim znanjem o seksualnom vaspitanju djece. Pri tome, skladni porodični odnosi trebali bi biti prvi uslov pozitivnog vaspitanja, predstavljeni kroz jednaku raspodjelu dužnosti i obaveza između oca i majke, ali i uz uzajamnu obzirnost i pomoć i njihovo međusobno poštovanje.

UNICEF promovise interaktivan proces nastave i učenja koji omogućava učenicima da stiču znanja i izgrade stavove, vještine i sposobnosti koji podržavaju usvajanje zdravog ponašanja. Ovo obrazovanje o životnim vještinama uključuje u svoje sadržaje prevenciju HIV/AIDS-a, seksualno prenosivih bolesti, kao i ključne informacije o reproduktivnom zdravlju, alkoholu, duhanu i korištenju ostalih droga. Obrazovanje o životnim vještinama su uveli UNICEF i njegov partner CIVITAS u sve srednje škole u Bosni i Hercegovini, a cilj seksualnog obrazovanja svakako je je prevencija ili zaštita od seksualnog uznemiravanja i nasilja, ali i spoznaje o seksualno rizičnom ponašanju, polno prenosivim bolestima i trgovini djecom radi seksualne eksploatacije i „dječijoj pornografiji“. U tom kontekstu, potrebno je edukovati roditelje, vaspitače, učitelje, nastavnike, profesore, pedagoge, psihologe, socijalne radnike, direktore, pedijatre, ljekare porodične medicine, policajce i druge o problemu i oblicima seksualne zloupotrebe djece, te načinima kako se problem može prepoznati i prijaviti i kako pomoći i zaštititi žrtve.

Posebnu edukaciju treba predvidjeti i provesti za djecu koja su mentalno nedovoljno razvijena ili djecu sa nekim drugim oblicima posebnih potreba, koja su veoma često žrtve seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja (najčešće od strane poznatih i bliskih osoba iz porodice). To je neophodno jer to nalažu i Ustav Bosne i Hercegovine (1995), Rezolucija o politici zdravlja za sve građane/ke Bosne i Hercegovine (2002.)³⁶ i Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini. Samo obrazovanje trebalo bi obuhvatiti osnovne informacije o polnosti, različitim aspektima ljudske seksualnosti, seksualnom identitetu, rodnim ulogama, te polnim i rodnim stereotipima i predrasudama, što znači da je do 2019. godine bilo neophodno preći sa riječi na djela ili realizaciju Strategije za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava (2010-2019).

---

³⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj 20/02.

Literatura

Alaburić, V. (2003). *Ograničavanje "govora mržnje" u demokratskom društvu – teorijski, zakonodavni i praktički aspekti – I. dio*, https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Alaburic_I_dio.pdf.

Briere, J. (1996). *Trauma Symptom Checklist for Children, Comments in the ARC*. International electronic forum on the 60th session of the UN Commission on Human Rights.

Čengić, N., Vasić, V., Kajević, Kapetanović, D. (2017). *Krivična djela silovanja i ostalog seksualnog nasilja u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Finkelhor, in press: Finkelhor, Hotaling, Lewis, & Smith, 1990; Kilpatrick, Edmunds, & Seymour, 1992; Peters, Wyatt, & Finkelhor, 1986; Russell, 1984, 1088, Saunders, 1992. [http://66.199.228.237/boundary/Childhood_trauma_and_PTSD/repressed-memory-abuse-williams-1994.pdf, 17.4.2022].

Huseinspahić, E. (2009). *Međunarodnopravni okvir zaštite djece od nasilja sa posebnim osvrtom na Konvenciju o pravima djeteta i Fakultativni protokol uz Konvenciju o prodaji djece, dječijoj prostituciji i pornografiji*, Bijeljina: Univerzitet Sinergija.

Janoffbulman, R. (1985). Cognitive biases in blaming the victim, *Journal of Experimental Social Psychology*, 21 (2).

Mayer, R. E. (1985). *Structural analysis of science prose: Can we increase problem solving performance?* In J. Black & B. Britton (Eds.), *Understanding expository prose* (pp. 65-87), Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Matić, J., Mršević, Z. (2007). *Slobodan govor vs. govor mržnje, Pomeramo granice*, dostupno na: https://www.idn.org.rs/biblioteka/Pomeramo_granice.pd, 22.4.2022

McCaul, Kevin D., Veltum, Lois G., Boyecko, V., Crawford, J.J. (1990). Understanding Attributions of Victim Blame for Rape: Sex, Violence, and Foreseeability, *Journal of Applied Social Psychology*, 20.

Media Advisory: EEOC to Hold Hearing on Race, Sex, and National Origin Discrimination in Construction, <https://www.eeoc.gov/newsroom/media-advisory-eeoc...> 29.4.2022

Shigekane, R. (2007). 'Rehabilitation and community integration of trafficking survivors in the United States', *Human Rights Quarterly*. 29.

Surtees, R. (2005): *Second annual report on victims of trafficking in South-Eastern Europe*. Geneva: IOM.

Surtees, R. (2005): *Other forms of trafficking in minors: Articulating victim profiles and conceptualizing interventions*. Paper presented at the Childhoods Conference, June/July, Oslo, Norway.

Šokčević, S. (2007). *Zaštita dostojanstva i zdravlja radnika - zaštita od maltretiranja na radu i u vezi s radom*, Zagreb: Sigurnost, 58 (1).

CHILDREN VICTIMS OF SEXUAL HARASSMENT - LEGAL PROTECTION AND PREVENTION

*Azra Adžajlić-Dedović,
Full professor at the Faculty of Criminology, Criminology and Security Studies, University of Sarajevo, University of Sarajevo*

*Vladimir M. Simović,
Prosecutor of the Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina and Full Professor at the Faculty of Security and Protection, Independent University in Banja Luka*

Abstract: *Criminal legislation in Bosnia and Herzegovina recognizes two different approaches when it comes to criminal prosecution for sexual harassment. On the one hand, criminal prosecution is undertaken ex officio in accordance with the provisions of the Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina, while the Republika Srpska Criminal Code requires that criminal prosecution be undertaken at the request of the injured party. The disadvantage of this solution in the Republika Srpska is that it increases the possibility for the perpetrator to influence the victim in order to prevent possible submission of a proposal for criminal prosecution, due to the relationship of subordination or dependence between the active and passive subject. Protected groups, among others, may be children or persons with special needs who have legal representatives authorized to file requests for criminal prosecution, leaving this decision to these representatives who become assessors of whether a particular behavior constitutes a criminal offense. It is especially problematic when legal representatives of protected categories are those who sexually harass the children they care for.*

Key words: *children, sexual harassment, sensitive witnesses, prevention measures.*